

het rapport van mechelen

De autoriteit van Dirk Van Mechelen op vlak van de overheidsfinanciën is onbetwist. Als Vlaams minister van Begroting heeft hij immers sinds 1999 jaar op jaar een perfecte begroting kunnen voorleggen. Zonder franjes, zonder toeters of belen, maar met de ernst van iemand die zijn zaken kent. Dirk Van Mechelen heeft vanuit zijn ervaring en kennis ondermeer de rapporten van de Nationale Bank van België en de internationale rapporten van de OESO (de Organisatie voor Economische Samenwerking en Ontwikkeling), het IMF (het Internationaal Monetair Fonds) en de Europese Commissie doorgenomen. Vanuit deze cijfers en aanbevelingen heeft hij een eigen rapport gemaakt van de resultaten van acht jaar economisch beleid van de federale regering onder Verhofstadt. Dit gefundeerde, niet altijd even gemakkelijke rapport, kan u hieronder lezen.

Het paarse economische beleid in vogelvlucht

Om op een objectieve manier het beleid van de paarse regeringen sinds 1999 te evalueren, vergelijken we de prestaties van België met die van onze belangrijkste buurlanden en handelspartners, namelijk Duitsland, Frankrijk en Nederland (hierna DNF). In deze vergelijking leggen we de focus op de openbare financiën, maar ook economische groei en tewerkstelling zullen aan bod komen.

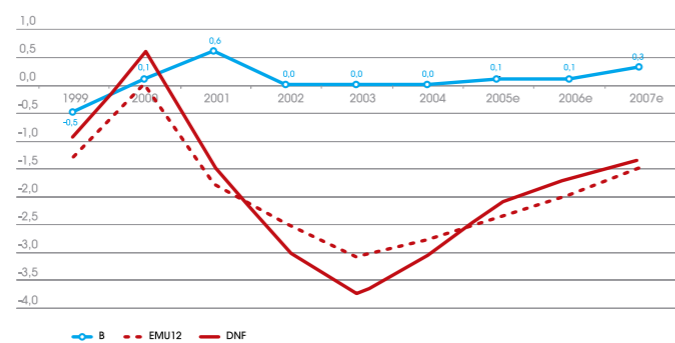
Sinds het begin van de jaren 90 worden de Belgische regeringen bij herhaling geprezen door internationale instellingen zoals de OESO en het IMF voor het saneren van hun openbare financiën, na de ontsporingen in de jaren 70 en begin jaren 80. De paarse regeringen hebben de kentering in het beleid geconsolideerd en versterkt verder gezet. Recente rapporten stellen dat het realiseren van 7 opeenvolgende begrotingen die tenminste in evenwicht zijn, een benijdenswaardige prestatie is (zie de annex voor een selectie van enkele recente citaten). Vanzelfsprekend vermelden deze rapporten ook kritiek, zoals wanneer gebruik wordt gemaakt van eenmalige maatregelen in goede economische tijden, maar al bij al is het fenomeen van de eenmalige maatregelen beperkt en niet specifiek voor België (zie voetnoot 1).

Figuur 1. Het begrotingssaldo van de overheid is het verschil tussen haar totale inkomsten en haar totale uitgaven. Figuur 1 geeft de evolutie van het saldo weer in de periode 1999-2007, samen met het gemiddelde saldo van de buurlanden (DNF)¹. Twee zaken springen in het oog :

- Ten eerste is de regering er in geslaagd om sinds 2000 tenminste een evenwicht te boeken op de begroting. Indien de doelstelling voor 2007 gehaald wordt, zal 2007 de 8ste begroting op rij worden met tenminste een evenwicht.
- Ten tweede valt de *divergentie* op tussen de Belgische en DNF-prestaties sinds 2000.

Terwijl de buurlanden hun tekorten zien oplopen tussen 2000 en 2003 door de onverwacht lage economische groei in de jaren 2001-2003, houdt België zich integendeel aan een strikte begrotingsdiscipline. De lage groei in 2001-2003 is een gevolg van het uiteenspatten van de zgn. "technologiebubbel" op de aandelenmarkt in combinatie met de aanslagen op de WTC-Torens op 11 september 2001 en resulteert logischerwijze in minder inkomsten en meer uitgaven voor de overheid, en dus in een slechter begrotingssaldo. Na 2003 herpakken DNF zich gedeeltelijk, maar het verschil qua begrotingsinspanning tussen België en DNF blijft opvallend groot, ook vandaag nog².

FIGUUR 1: Evolutie begrotingssaldo 1999-2007 (als % van het BBP)

1 Deze en volgende figuren zijn gebaseerd op officiële cijfers van de Europese Commissie (Government Statistics, Herfst 2006, update 21/12/2006). Er werden hierbij enkele correcties toegepast voor de Belgische cijfers. Meer bepaald wordt de zienswijze van het Instituut van de Nationale Rekeningen gevolgd en niet die van Eurostat. Dit impliceert dat de EC-cijfers voor 2005 worden gecorrigeerd. Verder worden voor het Belgische (primaire) begrotingssaldo 2006 en 2007 de schattingen van de federale regering weerhouden, in plaats van die van de EC. Deze zijn meer up-to-date en men constateert de laatste jaren ex post dat de realisaties telkens de verwachtingen van de internationale en nationale instellingen overstijgen.

2 Het saldo in België ligt naar verwachting 2.1% van het BBP hoger dan in DNF in 2007. Noteer dat het gemiddeld gebruik van eenmalige maatregelen in de periode 2000-2007 ongeveer 0.5% van het BBP bedraagt (slechts 0.2% indien we de Eurostat-zienswijze zouden volgen). Dus zelfs indien de buurlanden totaal geen gebruik zouden maken van eenmalige maatregelen, hetgeen wel het geval is, dan nog zouden we opmerkelijk beter scoren.

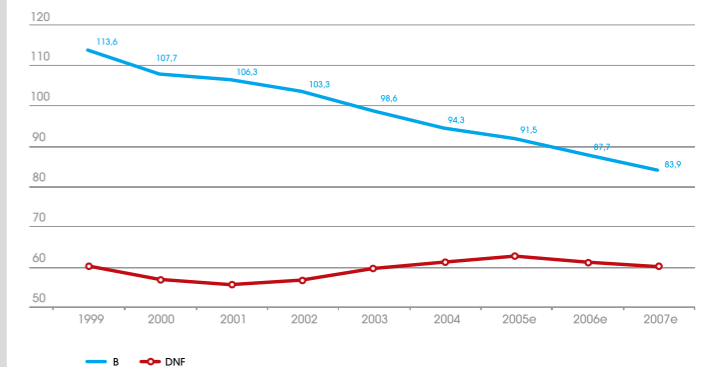
Figuur 2. Figuur 2 geeft de evolutie weer van de overheidsschuld in België en in de buurlanden. De betere prestatie in Figuur 1 vertaalt zich logischerwijze in een betere prestatie in Figuur 2. Als de regering geen schuld bij creëert, met andere woorden indien ze begrotingen in evenwicht boekt, dan daalt de schuld als percentage ten opzichte van het BBP, aangezien het BBP substantieel groeit (met ongeveer 4 à 5% per jaar). Dit fenomeen is duidelijk zichtbaar in de figuur: de Belgische overheidsschuld is gestaag afgebouwd onder de paarse regeringen, en dit in tegenstelling tot de buurlanden waar ze stabiel is gebleven. Inderdaad, in de buurlanden is de schuld als percentage van het BBP op het einde van de periode nog net even groot als in het begin, terwijl de schuld in België in diezelfde periode met meer dan 1/4de is verlaagd.

Figuur 3. Figuur 3 toont de dynamiek van de belangrijkste krachten achter het saldo namelijk de ontvangsten en de uitgaven. Meer specifiek definiëren we als ontvangsten de fiscale en parafiscale ontvangsten (FPFO), kortom de lasten op arbeid, kapitaal en goederen. Als uitgaven beschouwen we de primaire uitgaven, i.e. de totale uitgaven zonder rekening te houden met de rente-uitgaven. De primaire uitgaven geven een zuiverder beeld van het werkelijke uitgavenpatroon van de regering.

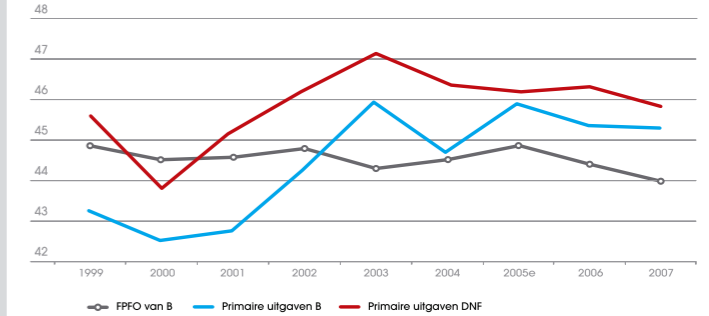
We zien dat de paarse regering de belastingen als percentage van het BBP relatief stabiel gehouden heeft, in tegenstelling tot de jaren in de aanloop naar de euro waarin de belastingen, vooral op arbeid, fors werden opgetrokken. Tegelijk zien we dat de primaire uitgaven sterk toenemen in de jaren van lage economische groei en vervolgens relatief stabiel blijven als percentage van het BBP³. Meer specifiek worden forse stijgingen opgetekend in

de uitgaven voor gezondheidszorg (2003-2004), werkloosheidsuitkeringen (2002-2003) en loopbaanonderbrekingen (2003-2004). We zien echter dat de primaire uitgaven als percentage van het BBP hoger liggen in de buurlanden en min of meer gelijk evolueren met de Belgische uitgaven. Aan het einde van de periode blijkt evenwel dat de buurlanden lichtjes zijn geëvolueerd naar het Belgische niveau.

FIGUUR 2: Evolutie overheidsschuld 1999-2007 (als % van het BBP)

FIGUUR 3: Evolutie van de primaire uitgaven en de totale fiscale en parafiscale ontvangsten 1999-2007 (als % van het BBP)

3 De reden waarom deze toename van de uitgaven geen aanleiding heeft gegeven tot tekorten is dat de rente-uitgaven afnemen doorheen de tijd en doordat de niet-fiscale en niet-parafiscale ontvangsten toegenomen zijn.

Figuur 4. Het *primaire* saldo wordt gedefinieerd als het saldo zonder rekening te houden met de betaalde rente op de overheidsschuld. Aangezien geen rekening wordt gehouden met de (variabele) rente-uitgaven op de historische overheidsschuld, wordt het primaire overschot beschouwd als een meer neutrale maatstaf van het spaarvermogen van de overheid. Figuur 4 toont het verloop van het primaire saldo. De figuur toont ook dat het primaire overschot in de periode 1999-2001 initieel stijgt tot 7.0% in 2001, waarna het stelselmatig terug daalt. Tot 2003 verslechtert het primaire saldo in DNF weliswaar nog sneller dan in België, maar na 2003 verbetert het primaire saldo opnieuw in DNF, terwijl het zich stabiliseert in België naar het einde van de periode toe.⁴

Laten we nu gedetailleerder de belastinginkomsten van de overheid bekijken. De stabilisatie van de overheidsinkomsten verhult immers een belangrijke, structurele lastenverlaging op arbeid. Het verlagen van de lasten op arbeid is één van de belangrijkste trendbreuken met de beleidskeuzes uit de periode 1992-1999 waarin de lasten op arbeid werden verhoogd, ter financiering van de toetreding tot de Eurozone. De trendbreuk is welgekomen omdat de tewerkstelling moet worden

aangezwengeld om de uitdagingen van de vergrijzing en globalisering proactief op te vangen.

De inkomsten uit lasten op arbeid werden verlaagd met ongeveer 2% van het BBP (NBB jaarverslag 2006). Gegeven dat de belastingsinkomsten stabiel blijven als percentage van het BBP, moeten de minderinkomsten van de doorgevoerde lastenverlaging op arbeid ergens gecompenseerd worden. De overheid stelt in alle transparantie dat zij de lasten op arbeid deels *verschuift* naar lasten op goederen (indirecte belastingen: BTW, accijnzen).⁵ Meer bepaald compenseert ze de minderinkomsten uit arbeid enerzijds door expliciete belastingverhogingen op gezondheidschadende en milieuvriendelijke goederen. Anderzijds, en enig-

zins paradoxaal, compenseert ze de minderinkomsten door volume-effecten ontstaan ingevolge de recent doorgevoerde *verlagingen* van de vennootschaps- en vermogensbelastingen (inzonderheid schenkings- en registratierechten).

Figuren 5 en 6. Uit Figuren 5 en 6 blijkt dat de overheid effectief *meer* belastingen int op vermogensinkomsten en dit ondanks de *verlaagde* tarieven voor registratie- en schenkingsrechten. Dit bevordert niet alleen de "fiscal compliance" binnen onze samenleving maar creëert eveneens een aanzienlijke economische dynamiek volgens vooraanstaande conjunctuurwatchers.⁶

Ook de NBB wijst in haar verslagen op het gunstige verloop van sommige gewestbelastingen: "De hef-

fingen op de overige inkomens en op het vermogen zijn in 2005 met 0,2 % BBP toegenomen, ondanks het wegvallen van de opbrengst van de eenmalige bevrijdende aangifte, die integraal in 2004 werd geboekt. Drie factoren lagen aan de basis van de stijging van deze ontvangsten. Allereerst was er het gunstige verloop van sommige gewestbelastingen, zoals de registratierechten en de schenkingsrechten, onder meer dankzij de hervormingen van deze laatste in het Vlaamse Gewest in 2004 en in het Brusselse Hoofdstedelijke Gewest in 2005."⁷

Toen de verlaging van de registratierechten op de verkopen van onroerende goederen vanaf 1 januari 2002 aangekondigd werd in het Vlaams Parlement, voorspelden sommigen een budgettaire catastrofe. Maar in plaats van een evenredige inkomstendaling met 20%, deed er zich een toename van de ontvangsten voor met 30% over de periode 2001-2006, en dit dus uitsluitend dankzij volume-effecten (stijgend aantal vastgoedtransacties).

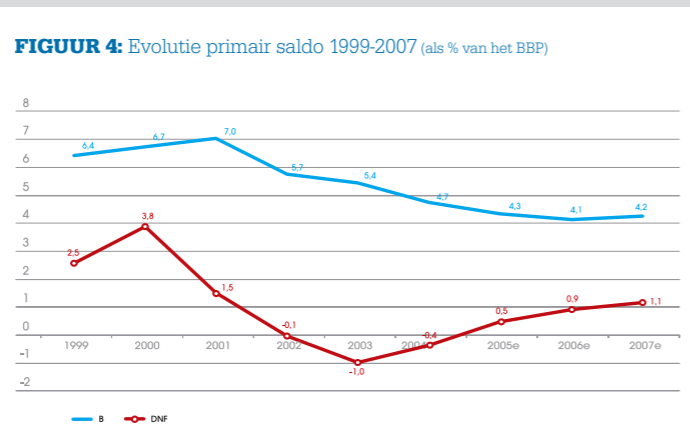
Dankzij de verlaging van de schenkingsrechten worden in de periode 2004-2006 meer dan 5.700 bouwkeuzes geschonken en neemt ook het aantal schenkingen van roerende goederen toe. Dankzij twee duidelijke, lage tarieven (namelijk 3% in rechte lijn en voor partners en 7% voor alle anderen, waarbij dit voor-

heen kon oplopen tot een prohibitieve 80%), organiseren de mensen een versnelde, vrijwillige vermogensoverdracht.

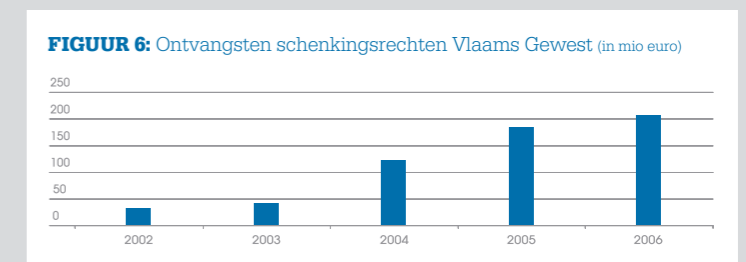
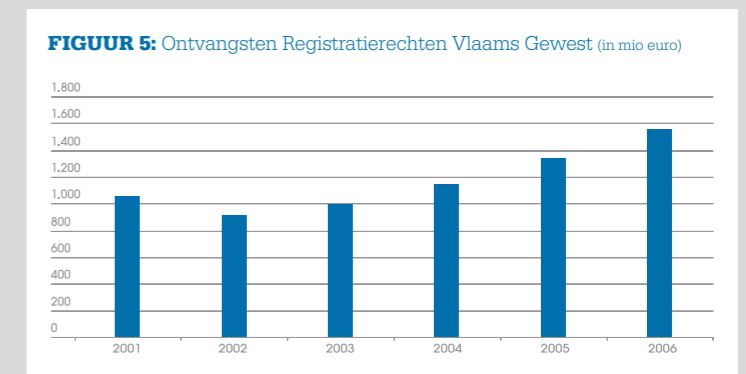
Dit heeft in de voorbije jaren tot een economische injectie van 7,8 miljard euro geleid. Een duidelijke win-win-win: én voor de individuele burger die minder belastingen betaalt, én voor de economie dankzij gestegen consumptie, én voor de Vlaamse overheid die meer beleidsruimte krijgt ingevolge gestegen inkomsten. De ontvangsten uit deze rechten bedragen in 2006 ongeveer het zevenvoud van de ontvangsten in 2002. Dit is een mooi

voorbeeld van zogenaamde terugverdieneffecten en van de Laffer-curve.

De overheid int ook *meer* belastingen op bedrijfsinkomsten door *verlaagde* nominale en reële tarieven in de vennootschapsbelasting, doordat de verlaagde tarieven tot een herstelde rendabiliteit aanleiding geven⁸ of doordat nieuwe bedrijfsinvesteringen of bedrijfsactiviteiten aangetrokken worden. Met name de introductie van het systeem van de notionele instrestafrek, actief sinds 2006, wordt goed onthaald door het bedrijfsleven.

⁴ Het spaarvermogen voor aftrek van rentelasten is nooit hoger geweest dan in de jaren 2001 (in absoluut niveau) en 2003 (ten opzichte van de buurlanden).
⁵ Er bestaat een belangrijk verschil tussen het verhogen/verlagen van directe belastingen (lasten op arbeid en kapitaal) en indirecte belastingen (lasten op goederen). Directe belastingen ontmoedigen de productie door de productiekosten te verhogen en verminderen de motivatie van werknemers en werkgevers. Bovendien verzwakken ze de concurrentiepositie van de Belgische economie. Indirecte belastingen daarentegen ontmoedigen voornamelijk de binnenlandse bestedingen. Ze verhogen dus niet onmiddellijk de productiekost, waardoor de export niet wordt getroffen. Bovendien draagt ook de import een stuk van de financiering van ons sociaal systeem. Indirecte belastingen worden zowel door de actieve als de niet-actieve bevolking gedragen, waardoor een stukje intergenerationale solidariteit speelt.

⁶ Iain Cook van ERA, (De Morgen, 25 januari 2005) "Maar ook de fiscale amnestie en de verlaging van de schenkings- en registratierechten hebben een positieve invloed gehad op het koopgedrag van de Vlaming." Steunpunt fiscaliteit februari 2005 "Maar dat betekent ook dat mensen sneller van huis zullen wisselen, dat er dus meer gekocht en verkocht zal worden op de secundaire markt." Jacques Delen van Bank Delen, (De Standaard, 15 januari 2007), "Voor roerende waarden is België bijna een belastingparadijs, legt hij enthousiast uit."
⁷ Nationale Bank van België, Jaarverslag 2005, blz III
⁸ Er is ook een structureffect, aangezien de verminderde arbeidskost tot een hogere bedrijfswinst aanleiding geeft, ceteris paribus.

De *structurele beleidsimpulsen* die de Regeringen Verhofstadt hebben gegeven in de periode 1999-2007 zijn enorm: de lasten op arbeid werden met maar liefst 10,4 miljard euro, i.e. 6,4% van de totale loonsom, verlaagd, waarvan 4,9 miljard via de hervorming van de personenbelasting en 5,5 miljard euro via de verlaging van de sociale bijdragen. Voor de periode 2000-2006 betekent de 10,4 miljard euro aan structurele lastenverlagingen in principe 3,8% van het BBP. Echter, volgens een analyse van de ontvangsten van de overheid bedraagt de lastenverlaging over dezelfde periode slechts 2%. Het verschil tussen de *beleidsimpuls* van 3,8% en de *minderontvangst* uit arbeid van 2% moet dus per constructie verklaard worden door (i) extra tewerkstelling als gevolg van de succesvolle beleidsimpuls en (ii) de progressiviteit van ons belastingstelsel (de sterkste schouders dragen de zwaarste lasten).

Tabel 1 hieronder illustreert vanuit een ander gezichtspunt de gedaalde belastingdruk op basis van gezinssamenstelling. Hieruit blijkt dat de daling van de lasten op arbeid in percent van de totale loonkost significant groter zijn geweest dan in de buurlanden. Voor een gehuwd koppel met twee kinderen waarvan één van de partners deeltijds werkt is de belastingdruk bijvoorbeeld verlaagd met 4% van de totale loonkost, terwijl hij met slechts 1,6% gedaald is in de buurlanden.

De substantiële stijging van de primaire uitgaven in de periode 1999-2007 is voor een stuk gegaan naar

productie-, vertrouwen- en koopkrachtondersteunende uitgaven. Denk maar aan de fiscale maatregelen ter bevordering van Onderzoek en Ontwikkeling, van ploegenarbeid, van overuren, etc. De stimulering van de economie en de substantiële daling van de lasten op arbeid werden doorgevoerd in een budgettair neutraal kader. Begrotingen met tenminste een evenwicht is de expliciete doelstelling geweest van de paarse regeringen, hetgeen ook effectief gerealiseerd is geworden. Door het laten dalen van het primaire saldo hebben de regeringen Verhofstadt de nodige

TABEL 1: Evolutie belastingdruk 2000-2005 in internationaal perspectief⁹

Daling belastingdruk 2000-2005 in percentagepunten, als % van totale loonkost	B	DNF
Celibitair zonder kinderen, gem. loon	-1,7	-0,9
Tweeverdiener met 2 kinderen, gem. loon en 33% van gem. loon	-4,0	-1,6
Tweeverdiener zonder 2 kinderen, gem. loon en 33% van gem. loon	-4,4	-1,2

⁹ OESO *Taxing Wages 2004-2005* (update verwacht: eind februari 2007)

Lovende citaten uit recente IMF- en OESO-rapporten over de Belgische openbare financiën.

IMF (2007, Artikel 4)

- "Achieving balanced budgets or small surpluses for seven years running is an enviable record, which has firmly established the credibility of fiscal policy."
- "Sound policies have underpinned Belgium's recent favourable economic performance, but their further strengthening is necessary to meet the challenges posed by globalization, ageing, and fiscal federalism."
- "Building on the initial steps taken with the Generation Pact, further labour market reforms will be essential to make work pay. In this context, the sharpened focus on activation policies by the authorities is highly appropriate."

OESO (2007, landenrapport)

- "The balancing of the budget since the start of the decade has allowed public debt to fall fast relative to GDP, providing a favourable macroeconomic background for the recovery. Moreover, structural reforms, particularly in the labour market, are showing signs of success."
- "The authorities have been aware of the need for reforms and their actions have produced visible outcomes: for instance, the consistent achievements of balanced government budgets have led to a sharp reduction of public debt relative to GDP; likewise, the pickup in job creation has been accompanied by higher labour market participation rates, especially among older workers. The government intends to stay on the course of economic reforms and has accordingly focused its national reform programme on key priorities to achieve long-term sustainable growth prospects, such as creating a more dynamic labour market, consolidating the budget, securing the future of the welfare system and better protecting the environment."

zuurstof aan de economie gegeven zodat goede prestaties binnen bereik liggen.

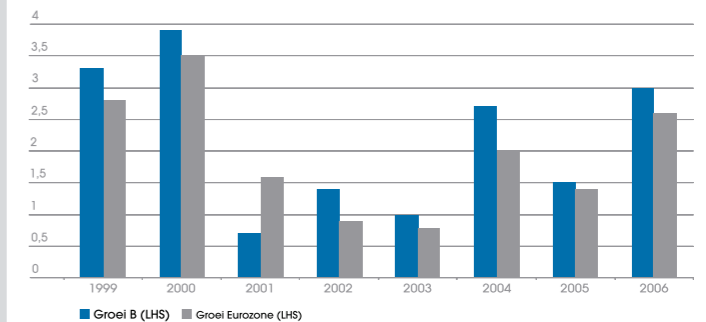
Hebben de gedaalde lasten op arbeid en de gestegen uitgaven ook *effectief* tot betere tewerkstellingsresultaten geleid? In het algemeen is België een kleine, maar zeer "open" economie die systematisch vooruit loopt op de Europese economische conjunctuur. Desondanks kan paars inderdaad de laatste jaren consistent betere resultaten voorleggen in termen van economische groei en tewerkstellingsgroei dan de buurlanden.

Figuur 7. 1999 en zeker 2000 waren in dat opzicht "grand cru" jaren met respectievelijk 3,3% en 3,9% reële economische groei. Dan volgden 3 eerder magere jaren 2001-2003 met gemiddeld slechts 1,0% economische groei. De periode 2004-2007 is opnieuw behoorlijk met een gemiddelde groei van 2,3%. De lage groeicijfers voor de intermediaire periode 2001-2003 gelden niet specifiek voor België, integendeel. Naar verwachting groeien we in 2006 al voor het 5de ononderbroken jaar sneller dan het gemiddelde in de Eurozone (België: gemiddeld +2,2% in de periode 1999-2007 tegenover +2,0% voor de Eurozone) en dit terwijl we ons aan een meer restrictief budgettair kader hebben gehouden. Met andere woorden, ondanks het feit dat onze burens meer uitgeven dan ze als inkomsten binnen krijgen, slagen zij er niet in een hogere economische groei te bewerkstelligen. Het groeiverschil lijkt weinig indrukwekkend,

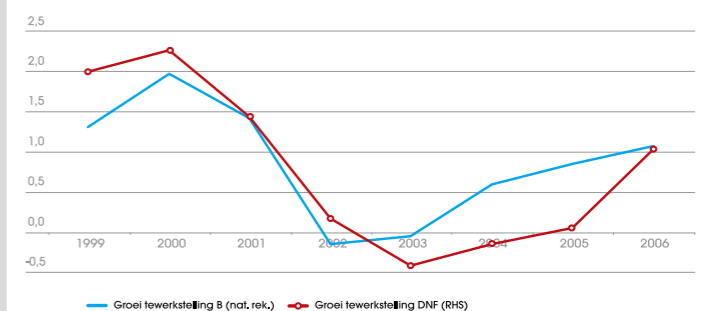
maar cumulatief bedraagt de groeivoorsprong toch 2,2% van het BBP in de periode 1999-2007 (een extra jaar groei als het ware).

Figuur 8. Paars scoort ook goed op vlak van tewerkstelling. Er werden in de regeerperiode 1999-2006 280.000 jobs gecreëerd,

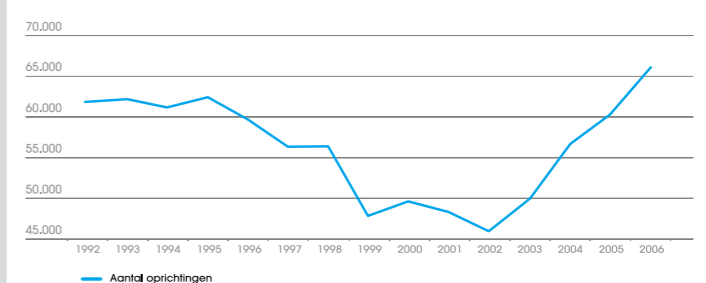
FIGUUR 7: Gerealiseerde reële economische groei 1999-2006

FIGUUR 8: Gerealiseerde groei tewerkstelling 1999-2006

FIGUUR 9: Aantal startende ondernemingen

tegenover slechts 134.000 in de periode 1992-1999 welke een gelijkaardige gemiddelde economische groei kende. In de privé-sector verhouden beide periodes zich als volgt: 240.000 tegen 131.000. Ook groeit de tewerkstelling tijdens Verhofstadt II sneller dan het gemiddelde in de drie buurlanden. Zie Figuur 8, pagina 107.

Besluit

Begrotingen in evenwicht, lastenverlagingen, robuuste groei en jobcreatie leveren elk hun bijdrage om de kredietwaardigheid van ons land te verhogen. Internationale gerenommeerde ratingbureaus als Moody's en Standard & Poor's geven de Belgische begroting onder tussen een uitstekende rating, respectievelijk AA1 en AA+. Omdat ik als Vlaams minister van Financiën en Begroting in heel die periode consequent de gevraagde inspanningen in het kader van het Europese stabiliteitspact ben nagekomen, en zelfs systematisch beter heb gedaan, kunnen we de dotatie die Vlaanderen van de federale regering krijgt, aanwenden om de fede-

Figuur 9. Het effect van de regering Verhofstadt wordt eveneens duidelijk wanneer we de cijfers van het aantal opgerichte ondernemingen bekijken. Daar waar het ondernemerschap halfweg de periode 1992-1999 in een negatieve spiraal terecht kwam, valt de eerste knik op in 2000, om vervolgens opnieuw te

dalen als gevolg van de langdurige zwakke economische groei. De stimulansen die vanuit de regering het vertrouwen hebben doen toenemen bij de ondernemers, hebben als gevolg dat sinds 2002 het aantal oprichtingen weer spectaculair is toegenomen. Zie Figuur 9, pagina 107.

rale maatregelen te versterken met eigen lastenverlagingen, investeringen en economische impulsen. We bouwen daarbij onze schuld volledig af, blijven daarenboven heel voorzichtig in de uitgaven en leggen reserves aan voor de toekomst. Dankzij de spectaculaire schuldafbouw kan de Vlaamse Regering heel wat recurrente beleidsruimte creëren, omdat er niet langer rentelasten meer te dragen zijn. Dit sinds 1999 volgehouden orthodox begrotingsbeleid leidde in 2006 zelfs tot een AAA-rating voor Vlaanderen vanwege Moody's.

Als besluit kunnen we stellen dat het paarse beleid weloverwogen,

duidelijke en transparante keuzes heeft gemaakt: begrotingen die in evenwicht zijn, het verlagen van lasten op arbeid, zuurstof verschaffen aan de economie, het ondersteunen van het consumentenvertrouwen. Dit heeft geleid tot goede economische prestaties qua tewerkstellingscreatie en economische groei, in vergelijking met de buurlanden. De uitdaging voor de komende jaren zal erin bestaan om de primaire uitgaven te beheersen, zodat tegelijkertijd (i) stelselmatig grotere overschotten geboekt kunnen worden, (ii) de lasten op arbeid verder kunnen verlaagd worden, (iii) groei- en vertrouwenondersteunende maatregelen kunnen genomen worden.

Dirk Van Mechelen

Vlaams minister van Financiën en Begroting en Ruimtelijke Ordening